

RoMigSc - Sintezno poročilo – povzetek in lekcije za Slovenijo

Pripravili:

- MFDPS, Slovenija
- IRŠIK, Slovenija

O projektu

Cilj projekta RoMigSc je spodbujati boljše vključevanje otrok Romov in migrantov v izobraževanje skozi različne dejavnosti, ki spodbujajo razvoj in izvajanje inovativnih politik, ter izmenjavo znanja na področjih izobraževanja, usposabljanja in mladine.

Izobraževanje (dobri učitelji in dobre šole) je ključnega pomena za uspešno vključevanje priseljencev v družbo. Poleg tega je večkulturna raznolikost priložnost, da šole postanejo bolj vključujoče, ustvarjalne in miselno odprte.

Že v devetdesetih letih je Slovenija imela migrante iz različnih držav nekdanje Jugoslavije. Begunci iz BiH so se pričeli vpisovati v slovenske šole leta 1995/96. V tem obdobju so dobile slovenske šole in učitelji izkušnje in smernice, ki so omogočile boljše in lažje vključevanje migrantov, ki so prihajali v več kratkih begunskih valih v Slovenijo in v njen šolski sistem. Od leta 2000 se je vse več osnovnih šol srečevalo s povečanjem števila otrok migrantov, predvsem iz balkanskih držav. Posledično so učitelji pogosteje iskali načine, kako pridobiti dodatna znanja in podporo za delo, učne materiale ... S povečanjem števila migrantov iz držav, katerih kultura in jezik se zelo razlikujeta od slovenskega, je postalo očitno, da je potrebno narediti 'korak naprej' pri vključevanju heterogenih skupin učencev.

V zadnjih desetletjih je bil narejen korak naprej pri boljšem vključevanju Romov v slovensko izobraževanje. Kot primer, se je leta 2008 začel projekt 'romski pomočnik', za učitelje in šole, ki delajo z Romi, je bilo organiziranih več usposabljanj, vrsta organizacij in raziskovalnih inštitutov izvaja pobude in projekte, katerih namen je vključevanje otrok Romov, sodelovanje s starši, spodbujanje sodelovanja z lokalno skupnostjo. Vendar pa romska skupnost še vedno meni, da kljub vsem prizadevanjem s strani različnih zainteresiranih strani, v nekaterih regijah skorajda ni vidnih rezultatov na področju izobraževanja Romov.

V zadnjem obdobju je Republika Slovenija storila veliko korakov na področju izobraževanja in vključevanja otrok Romov in migrantov v šole. Vseeno pa bi bilo potrebno te korake izvajati bolj sistematično in celovito.

Inclusion of Roma and Migrants in Schools
Trainings, Open Discussions
and Youth Volunteering Activities

<https://romigsc.eu>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+, KA3: Initiatives for policy innovation –
Social inclusion through education, training and youth
Project number: 580228-EPP-1-2016-1-SI-EPPKA3-IPI-SOC-IN
3-year project: 31 December 2016–31 December 2019.
Project countries: Slovenia, Germany, Spain, Italy, FYR of Macedonia, Turkey

Cilji projekta

Cilj projekta, ki ga financira Evropska unija v okviru programa Erasmus + je:

- ustvarjanje vključujočih in demokratičnih učnih okolij,
- spodbujanje udeležbe mladih,
- razvijanje vključujočih in ozaveščajočih praks za mlade,
- preprečevanje in boj proti kakršni koli obliki diskriminacije in segregacije v izobraževanju,
- spodbujanje medsebojnega razumevanja in spoštovanja med ljudmi,
- izboljšanje kakovosti dejavnosti neformalnega izobraževanja, praks mladinskega dela in prostovoljstva.

Cilji projekta se uresničujejo s pomočjo nekaterih ključnih dejavnosti, kot so: začetna študija; usposabljanja prostovoljcev; prostovoljne dejavnosti; E-platforma o vključenosti v šolah in o medkulturnih temah; usposabljanja učiteljev in nacionalni seminarji za različne zainteresirane strani.

Povzetek sinteznega/zbirnega poročila začetne študije obravnava splošne ugotovitve v vseh partnerskih državah ter njihov pomen. Glavni zaključki in priporočila glede politik, ki so nastali na podlagi preučevanja ustrezne literature, dobrih praks ter iz razprav z več kot 50 ključnimi informatorji (učitelji, ravnatelji, relevantni strokovnjaki in uradniki, šolski svetovalci, prostovoljci in osebje iz prostovoljskih organizacij) iz Slovenije, Nemčije, Makedonije, Španije, Turčije in Italije so:

1 Skupne značilnosti partnerskih držav in politični pristopi

Kot kažejo ugotovitve, nobena od držav partneric v projektu trenutno nima izobraževalnega sistema, ki bi v celoti zagotavljal polno in 'enako' udeležbo migrantov, beguncev in Romov.

Medtem ko uradni zakoni in predpisi priznavajo načelo večkulturne družbe ali vsaj medkulturnega sožitja, pa splošno stanje na tem področju kaže usmerjenost v skupine učencev, ki so obravnavani kot homogeni, "standardni". Potrebe "nestandardnih" učencev se večinoma še vedno zaznavajo kot "odstopanje" od tistega, kar bi "moralo biti"; in ne kot izhodišče za uvajanje izobraževalnih konceptov, ki ustrezajo heterogenim skupinam učencev.

2 Glavni tok sedanje reforme

Kljub sistemskim omejitvam (usmeritve, mentalni modeli, financiranje) obstaja visoka stopnja vključenosti šol, učiteljev in prostovoljcev, ter nekatere učinkovite politike, ki so lahko del bolj sistemskih prihodnjih rešitev. V vseh partnerskih državah je primarni ukrep za vključevanje otrok v šole prehodno obdobje za določeno število let, ki vključuje učenje jezika države ter nekoliko prilagojen sistem ocenjevanje učencev. V vseh obravnavanih državah je nadaljevanje splošnega formalnega in neformalnega izobraževanja učiteljev šibko in razdrobljeno, še posebej glede obravnavanja raznolikosti.

Pogosto učitelji delajo z zelo obremenilnimi viri/normativi (kot je razmerje med številom učencev in učiteljev), tako ostaja zelo malo prostora za "dodatne" dejavnosti. Zato vse partnerske države omenjajo pobude, kot je razvoj šole 'izhajajoč iz njenih potreb', vendar prevladuje skeptična ocena glede učinkovitosti teh pobud.

V vseh preučevanih državah je družbeni položaj staršev močan odločilni dejavnik šolskega uspeha pri otrocih. To velja tako za vse populacije priseljencev, kot za Rome.

Med vsemi vpletenimi državami obstaja splošno soglasje, da le celovit pristop, ki vključuje ukrepe za socialno stabilizacijo staršev, izboljšanje možnosti za zaposlitev in boljše delovne pogoje, primerno nastanitev, razvoj skupnosti in soseske, usmerjanje in svetovanje v ustreznem obsegu, doslednost in trajanje ukrepov, lahko pozitivno izboljša položaj. V vseh navedenih

primerih je potrebno sodelovanje in povezovanje med organizacijami/akterji, v skladu z dogovorjenim celovitim konceptom.

Ključnega pomena je sodelovanje med različnimi zainteresiranimi stranmi, državo, starši, šolami, skupnostjo, nevladnimi organizacijami itd. Od šol se pričakuje, da poiščejo lastne rešitve in dobre prakse (na ta način v mnogih primerih gradijo lastno zmogljivost za izobraževanje otrok Romov in migrantov), obenem pa se poudarja pomen zunanje podpore.

V mnogih primerih priložnost za zunanjo podporo prihaja iz vključenosti šol v različne pobude in projekte. Pomembno je, da zainteresirane strani sodelujejo s šolami na sistematičen in najpomembnejši, trajnostni način.

2.1 Vloga šol

Zaradi obveznega šolanja otrok so šole 'univerzalna' kontaktna točka za državne in nevladne organizacije; in kot take bi lahko 'potencialno' postale središče zgoraj navedenih holističnih pristopov ali vsaj bistveni del le teh.

2.2 Moč prostovoljstva

V vseh partnerskih državah ima prostovoljstvo aktivno in pozitivno vlogo. V državah, kot so Italija, Španija, Nemčija in Slovenija, obstaja močna tradicija prostovoljstva, delno povezanega z religijo (npr. Karitas in druge katoliške organizacije, ter podobne protestantske organizacije). V vseh partnerskih državah je zaznati nove pobude, ki nadgrajujejo tradicionalne.

Partnerji ocenjujejo, da prostovoljno delo pomembno podpira aktivnosti, za katere države (še) nimajo sredstev. Mnoge pobude kažejo na inovacije, ki bi jih morali sprejeti v okviru rednega sistema, kot so: razširjene priložnosti za učenje jezikov, komunikacija in socialno učenje, splošno socialno delo in organizacija skupnosti.

Iz analize stanja so partnerji pripravili sklepe in priporočila politik. Spodaj navedena načela (ki so nastala na podlagi ugotovitev v vseh državah) bodo uporabljena za oblikovanje splošnega koncepta za usposabljanje učiteljev in prostovoljcev v okviru projekta.

3 Splošna načela RoMigSc intervencij

Načela:

- Usposabljanje učiteljev in usposabljanje prostovoljcev bi moralo temeljiti na spoznanju, da so migracije resničnost in bi kot take morale biti sprejete kot standardna situacija v transnacionalni družbi.
- Biti koristen v migracijski in transnacionalni družbi je potrebno sprejeti kot splošno poslanstvo in jedro strokovnosti za šole in posamezne učitelje.
- "Vključenost v raznolikosti" v okviru posameznih demokratičnih in državljskih pravic, v nasprotju z "vključevanjem v obstoječo kulturo gostitelja", je potrebno uporabiti kot okvirni koncept za sodobno "migracijsko pedagogiko" (Mecheril), kar je lahko koristno tudi za usmerjanje izobraževanja v transnacionalni družbi.
- Sprejemanje raznolikosti je sprejemanje posameznih razlik, ne pa opredelitev posameznikov glede na njihovo domnevno pripadnost kulturnemu ali nacionalnemu ozadju.
- Praktične potrebe po razvoju sposobnosti, ki so koristne v sedanji družbi države gostiteljice, je treba združiti in uravnovežiti z razvojem kompetenc, ki bodo koristne v izvorni domači državi, kot tudi po vsej Evropi. Modeli, kot so "mednarodne šole", v katere se vpisujejo zlasti otroci uslužbencev, zaposlenih v institucijah in agencijah Evropske unije oz v diplomatskih predstavništvi tuje države, lahko zagotovijo vpogled v okvir izobraževanja z mednarodno perspektivo.
- Potrebno bi bilo boljše promovirati potencial digitalnih medijev za poučevanje in preverjanje kompetenc v transnacionalnem in večjezičnem učnem okolju.
- Kompetenc za migracijsko družbo ni mogoče razvijati le na individualni ravni kompetenc učiteljev.
- Usposobljenost učiteljev za sodelovanje v šolskem sistemu in v splošnem družbenem sistemu mora postati del razvoja kompetenc učiteljev.
- Evropo zaznamuje dinamičen razvoj družb, zato se spreminjata tudi poslanstvo in metodologija izobraževanja. Vse to pogojuje nenehnim potrebam po reformah izobraževalnega sistema.
- Usposabljanje učiteljev ni enkratno dejanje, pač pa je učenje učiteljev vseživljenjsko učenje. Za izobraževanje učiteljev ter uporabo pridobljenega znanja v praksi je potrebno nameniti ustrezno pozornost in sredstva.
- Učenje ustreznih kompetenc ne more biti omejeno samo na 'teoretično' znanje, temveč mora vključevati dejansko odražene izkušnje v različnih nacionalnih, kulturnih in družbenih okoljih.
- Mednarodne dobre prakse ne smejo biti le sporočene, temveč tudi uporabljene.
- Sposobnost učiteljev in prostovoljcev je mogoče opredeliti z znanjem, veščinami, stališči in prakso (za okvirni koncept glejte citat iz literature v nacionalnem poročilu za Nemčijo,

SVR Lehrerbildung 2016, spodaj našteto vsebino/ključne točke so prilagodili partnerji RoMigSc), ki jih je potrebno razviti.

Nekatere ključne točke, ki so bile opredeljene kot še posebej pomembne v literaturi in prispevkih ključnih informatorjev, vključujejo:

Znanje:

- dejstvo migracijske družbe
- koncepti raznolikosti, večkulturnosti, transnacionalnosti, integracije, vzorcev rasizma (drugačnosti, biologizma, itd.), posameznikovih državljskih pravic in demokratičnih vrednot
- ozaveščenost o vplivu jezikovnih standardov na uspešnost pri vseh predmetih
- metode uporabe ustreznih jezikovnih ravni (sposobnost jasnega sporazumevanja z različnimi ciljnim skupinami)
- razlike med praktično sporazumevalnim in strokovnim jezikom
- ozaveščenost o zahtevah po znanju jezika in splošnih kompetencah učencev
- znanje o prenosu kompetenc iz drugega jezikovnega konteksta
- osnovno znanje o izvorni kulturi, religij in tradicij učencev (za pomoč pri razumevanju), ozaveščanje o tveganju "drugačnosti" (opredelitev in izločitev posameznikov glede na njihovo domnevno "kulturno" ozadje)
- poznavanje dejavnikov diskriminacije in groženj, zavedanje o socialno-ekonomskem položaju staršev, življenjskih navadah, ter izogibanje negativnim stereotipom
- razumevanje konceptov diagnostike kompetenc, ki se osredotočajo na prepoznavanje prednosti in potenciala
- prakse in dobri primeri jezikovne podpore, razvoja šole, koordinacije

Veščine:

- analiziranje učnih zahtev
- prepoznavanje talenta in potenciala
- komunikacijske veščine
- spretnosti za izgradnjo zaupanja
- veščine sodelovanja
- poučevanje in razvijanje jezika države gostiteljice pri vseh predmetih na način, ki motivira
- fleksibilnost
- prilagodljivost

- sposobnost odzivanja na različne učne zahteve, s prilagojenimi pristopi do priložnosti za učenje, s fleksibilnimi metodami, s pomočjo različnih medijev, z individualnimi učnimi pristopi in individualno podporo (na ravni razreda in šole)
- uporaba digitalnih medijev za individualizacijo učne vsebine, hitrosti in metodologije, vključno z zagotavljanjem večjezičnih načinov učenja in preverjanja rezultatov
- vodstvene sposobnosti

Stališča:

- realizem (sprejemanje tega, kar je; in ne tega kaj bi moralo biti)
- pozitivnost
- usmeritev k potencialu, ne pomanjkljivostim
- sprejemanje raznolikosti kot dejstva in ne kot bremena
- pedagoška odprtost in radovednost
- empatija do vsakega otroka
- potrpljenje
- spoštovanje sposobnosti in kompetenc učencev iz vseh okolij

Praksa:

- aktivno sodelovati pri razvoju šole, razvoj kompetenc in prakse za spodbujanje raznolikost
- zavzemati se za vse učence, ne samo za učence v "večini"
- podpirati jezikovne kompetence v izvornem jeziku, jeziku države gostiteljice in mednarodno uporabljenih komunikacijskih jezikih vseh učencev z ali brez migracijskega ozadja skozi celotno obdobje šolanja učencev
- uporabljati orodja jezikovne diagnostike
- v poučevanje in učna gradiva vključiti raznolike izkušnje, in ne le izkušnje, ki izhajajo iz 'standardnih družin' države gostiteljice
- sodelovati pri usposabljanju in aktivnem razmišljanju o praksi
- izogibati se etiketiranju, stereotipiziranju
- vključiti učno osebje raznoličnega ozadja in nadarjenosti
- uporabljati diagnostiko za prepoznavanje posameznikovih prednosti
- sodelovati s prostovoljci in ustreznimi organizacijami
- graditi znanje in mrežo pomembnih akterjev (osebe v relevantnih institucijah, podjetjih, podpornih nevladnih organizacijah, itd.)
- uporabiti različne medije za lastno učenje in poučevanje

Učitelji morajo poznati splošne koncepte kot so:

- razvoj šole: izvajanje raznolikosti na ravni šole
- sprotna refleksija o izobraževalnih potrebah in trenutnih dobrih praksah
- sodelovanje pri razvoju gradiv, ki se jih lahko uporabi tudi za usposabljanja, supervizijo
- izmenjave med šolami, izmenjave z ustreznimi organizacijami, zlasti na področju socialnega dela, itd.
- programi mednarodnih izmenjav
- lastne izkušnje medkulturnosti (delo in študij v tujini)
- sodelovanje v ustreznih natečajih, mrežah šol, revizijskih programih za spodbujanje ciljnih sprememb in razvoja

Prostovoljci:

Večina znanj, spretnosti, stališč in smernic, ki so opisane za učitelje, velja tudi za prostovoljce.

4 Priporočila za oblikovanje politik

Priporočila politik Evropske komisije in držav članic so bila nazadnje zbrana v članku "Sklepi Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali na temo "Vključevanje v raznolikosti z namenom doseganja kakovostnega izobraževanja za vse" (2017/C 62/02) Uradni list Evropske unije 25.2.2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2017:062:FULL&from=EN> Poglavlje, ki sledi, se nanaša na priporočila, navedena v 15 posameznih odstavkih, kot so C1, C2, itd.

V nadaljevanju bomo obravnavali ta priporočila s posebnim poudarkom na razmerah v Sloveniji.

4.1 Lokalna raven

Pristop, ki spodbuja sodelovanje med več akterji

Večina partnerjev poroča o dobrih rezultatih, ki jih prinaša tesno sodelovanje med vsemi pomembnimi akterji na lokalni ravni. Komisija to močno poudarja v zgoraj navedenem dokumentu.

Razviti načrt medkulturnega odpiranja na ravni občin

V Sloveniji nimamo konkretnih primerov medkulturnega 'sodelovanja' na ravni občin. Toda obstaja več pobud in projektov, v katerih sodelujejo šole z večjim številom otrok Romov in migrantov. Te šole kažejo svojo polno zavezanost integraciji, vključno s sodelovanjem z lokalnim okoljem. Takšne pobude so na primer delavnice in kulturne prireditve za vse starše in otroke šol, kjer spodbujajo večkulturno izobraževanje. Šole sodelujejo z drugimi lokalnimi šolami, lokalnimi skupnostmi, kulturnimi organizacijami, občino in prostovoljnimi organizacijami na sistematičen, dolgoročen in trajnosten način.

V tem kontekstu se bomo osredotočili na mednarodni primer mesta Regensburg (Nemčija), ki so ga obiskali člani projekta, in kjer so vsa prizadevanja konceptualno povezana v občinskem "Konceptu integracije", ki opisuje logiko medsebojno utrjevalnih ukrepov, skupne vrednote in načela delovanja, kot tudi delitev dejavnosti, opredelitev ciljev in ukrepov. Načrt mora jasno opredeliti filozofijo vključevanja v raznolikosti in navdihniti razpravo o kolektivni identiteti v skupnem življenjskem prostoru; v nasprotju z nacionalno, kulturno ali etnično identiteto. Na podlagi skupnega občutka pripadnosti je mogoče razviti skupne ukrepe in dobrodošli odnos do priseljencev.

Podpirati šole, zagotoviti dodatna sredstva (načrtovana in nepredvidena)

Kot je izraženo v konceptu "celostne šole", morajo občine in lokalne skupnosti prevzeti odgovornost za šole, šole pa morajo podpirati skupnosti, neodvisno od pravne odgovornosti in shem financiranja.

Primer dobre prakse je občina Dobrovnik, Prekmurje, kjer spremljajo romske otroke in družine na podlagi multidisciplinarnega pristopa. Namen multidisciplinarnega tima je kontinuirano spremljanje romskih družin, medsebojno obveščanje in pravočasno celovito ukrepanje, kadar katera koli od pristojnih inštitucij zazna določen izziv oziroma oviro, ki bi lahko preprečevala ali upočasnjevala opolnomočenje romskih otrok za samostojno, odgovorno in zdravo življenje ter prispevek k skupnosti. V multidisciplinarni skupini sodelujejo Osnovni šoli Dobrovnik in Lendava, Center za socialno delo Dobrovnik, občina Dobrovnik, Zdravstveni dom Lendava in romski svetnik. Tak pristop je lahko primer dobre prakse in bi se lahko izvajal v drugih lokalnih okoljih s podobnimi izzivi.

Podpreti prostovoljce in spodbujati civilno družbo

Skupnosti rastejo in se razvijajo s pomočjo prostovoljnih dejavnosti. Oblikovalci politik lahko storijo veliko, če podpirajo in spodbujajo takšno angažiranje. Učence, dijake in študente je potrebno spodbujati k vključevanju v prostovoljske dejavnosti, na primer v okviru pripravnštva ali skupnega prostovoljnega dela na šolah itd.. Vključevanje vse večjega števila učencev,

dijakov in študentov v aktivnostih prostovoljstva, je lahko pomembna spodbuda, da postane prostovoljstvo "standardno vedenje" dobrega državljana.

Prostovoljstvo ima v Sloveniji dolgo tradicijo. V Sloveniji je več prostovoljnih organizacij, ki se osredotočajo na pomoč otrokom Romom in migrantom. Vključevanje prostovoljcev je bistvenega pomena in ključno je, da so prostovoljci dobro pripravljene in usposobljeni. Šole morajo hkrati zagotoviti, da imajo prostovoljci podporo znotraj šole. Prostovoljci potrebujejo mentorja, ki podpira in koordinira dejavnosti prostovoljca. Mentor mora organizirati in spremljati delo prostovoljcev, ter jih motivirati in jim po potrebi pomagati.

Mreženje med različnimi akterji (učitelji, javni uslužbenci, svetovalni delavci, prostovoljci), z namenom spodbujanja učenja drug od drugega

Tudi občine imajo lahko pomembno vlogo pri razvoju kompetenc učiteljev, svetovalnih delavcev, javnih uslužbencev, prostovoljcev in študentov. To dosejajo na načine kot so na primer: spodbujanje, podpiranje in financiranje programov izmenjav; organizacija medsebojni obiskov delovnih mest, organizacija delavnic/usposabljanj, posredovanje informacij...

4.2 Nacionalna raven

Vse politike morajo obravnavati splošne socialne razmere in socialne priložnosti

Stabilen socialni položaj, zadostna sredstva za preživljanje in primerna infrastruktura (stanovanje, prevoz) so predpogoj za uspeh v izobraževanju. Nacionalne politike si morajo zato prizadevati, da staršem zagotovijo zadostne možnosti za stabilen bivanjski in ekonomski položaj. Šole morajo spodbujati celovito integracije in ne le integracijo na področju izobraževanja.

Romski izobraževalni inkubator (prostor, kjer se odvijajo bodisi izobraževalne aktivnosti, ali druge aktivnosti, katerih namen je druženje), se je v Sloveniji izkazal kot dobra praksa – z namenom vključevanja pripadnic in pripadnikov romske skupnosti v širše okolje ter spodbujanje znanja, doseganje višje izobrazbe ter vseživljenskega učenja. Inkubatorji trenutno delujejo na desetih lokacijah. Vsekakor obstajajo potrebe po vzpostavitvi novih inkubatorjev ter po nadgradnji obstoječih inkubatorjev.

Vse izobraževalne politike morajo temeljiti na dovolj kompleksnem razumevanju dejstev migracijske družbe

Evropska komisija je predlagala koncept "vključenosti v raznolikost" v okviru skupnih vrednot posameznikovih pravic in demokracije, katerega so sprejele vse države članice. Ta koncept je potrebno obravnavati kot zavezujoč ter ga intenzivno spodbujati. Postati mora osnova za vsa izobraževanja in usposabljanja učiteljev in prostovoljcev, ter javnih uslužbencev.

Zagotoviti zadostna sredstva

V vseh poročilih partnerjev je soglasno ugotovljeno, da je izobraževalnemu sistemu namenjenih premalo finančnih sredstev glede na ugotovljene obstoječe potrebe. Izobraževalni sistem ima v obdobju naraščajoče raznolikosti znotraj šol, družbenih in gospodarskih sprememb, ter tehnološkega razvoja, vse več kompleksnih poslanstev. Sredstva za izobraževanje je potrebno povečati, začeti z vlaganjem v predšolsko izobraževanje.

Spodbuditi eksperimentiranje in prilagodljivost za spopadanje z novimi težavami, prilagajanje in vključevanje rešitev. Ustvariti transnacionalne izobraževalne prostore

Razvoj migracijske družbe je zapleten in pogosto nepredvidljiv; zato je treba sisteme izobraževanja sistemsko prilagoditi z omogočanjem številnih/različnih izobraževalnih poti in pristopov.

Tistim migrantom, ki se želijo vrniti v svoje matične države ali nadaljevati selitev v druge države, pa tudi evropskim državljanom, ki večkrat v svoji karieri spremenijo kraj bivanja, izobraževanje le v enem od 'redkeje uporabljenih' evropskih jezikov ne zadošča pri vključevanju v 'novo/drugo' okolje. Obstajajo modeli "mednarodne šole", v katere se vpisujejo zlasti otroci uslužbencev, zaposlenih v institucijah in agencijah Evropske unije oz v diplomatskih predstavništvih tuje države. Ti modeli lahko zagotovijo vpogled v okvir izobraževanja z mednarodno perspektivo. Koncept transnacionalnega izobraževanja mora postati dostopen širši javnosti. Potrebno je razviti in izvajati mednarodno sprejete programe.

Razširiti raziskave in eksperimentiranje

Učinkovitost posameznih pilotnih projektov, bodisi nacionalnih ali mednarodnih, je pogosto izpostavljena dvomu, zlasti ker nadaljnja implementacija (po zaključku projekta), pogosto ni finančno podprta. Vsekakor pa raziskave, ki so jih opravili partnerji, kot tudi baza zbranih praks (ki so jih pogosto financirali »eksperimentalni« programi), kažejo, da so takšne pobude omogočile bogato bazo dobrih praks, ki ponazarja učinkovitost številnih priporočil, ki jih navaja Evropska komisija. Povečanje sredstev za takšno eksperimentiranje, kot tudi za analitične pristope in rezultate, lahko dodatno poveča možnosti, ki so na voljo oblikovalcem politik.

Z izvajanjem projektov lahko države prejemajo povratne informacije/odgovore, kaj je potrebno spremeniti ali izboljšati. V Sloveniji imamo nekaj izkušenj pri izvajanju projektov/pilotnih dejavnosti (financiranih s strani Ministrstva za šolstvo, znanost in šport in Evropskega socialnega sklada), s ciljem pripraviti modele, ki jih nato evalvira Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. V nadaljevanju sta opisana dva primera:

- Prvi primer je priporočilo dvostopenjskega modela vključevanja otrok migrantov v izobraževalni sistem (20 uvodnih ur - *uvajalnice*, do 120 ur slovenskega jezika v dvoletnem obdobju - *nadaljevalnice*). Priporočeni model temelji na rezultatih projektov "Vključevanje otrok migrantov v vzgojo in izobraževanje 2008-2011" in "Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja 2013-2015". *Vrednotenje: Model se je izkazal kot dober, vendar se večina zainteresiranih strani strinja, da država ne financira dovolj ur slovenskega jezika (120 ur v dveh letih je izjema, večina otrok prejme veliko manj ur).*
- Drugi primer je izvajanje projekta Izzivi medkulturnega sobivanja (2016-2021), ki predlaga naslednji model vključevanja otrok migrantov: dodatne ure slovenskega jezika za otroke migrantov v osnovni šoli (več, kot jih trenutno nudi država), triletno prehodno obdobje v osnovni šoli; 120 ur slovenskega jezika izven rednega pouka za dijake (2 meseca); sistematizacija delovnega mesta multiplikatorja. *Vrednotenje: Model je trenutno v fazi evalvacije.*

Obstaja tudi nekaj drugih nacionalnih in mednarodnih projektov (med njimi tudi 'naš' projekt RoMigSc), ki skozi izvedbo aktivnosti in zbiranjem dobrih praks 'nudijo' predloge za izboljšave.

Vlagati v izobraževanje učiteljev in mednarodne izmenjave, spodbujati mednarodno perspektivo kot predpogoj za kompetentno poučevanje

Teoretično poznavanje konceptov medkulturnosti in raznolikosti ne more nadomestiti medkulturnih izkušenj. V poročilih partnerjev in razpravah se ugotavlja, da je večina pedagoškega osebja v šolah družbeno precej homogena in iz večinskega prebivalstva. Dejanske izkušnje z elementi raznolikosti, kot so prostovoljstvo v različnih družbenih okoljih, izkušnje v tujini, itd., trenutno niso del obveznega izobraževanja učiteljev ali merilo pri zaposlovanju učiteljev. Obstaja veliko namigov, da lahko takšne izkušnje gradijo kompetence, ki jih učitelji dandanes potrebujejo. Države bi morale razmisliti o spodbujanju in načrtovanju vključevanja tovrstnih izkušenj v osnovno in nadaljnjo usposabljanje učiteljev.

Ustrezno opredeliti zahteve za kompetence učiteljev, poudariti komunikacijo, empatijo, socialno-čustvene kompetence in prilagodljivost

Poslanstvo izobraževanja je danes veliko več kot posredovanje znanja in izgradnja posameznikovega značaja. Šole morajo v skladu s konceptom "celostne šole", sodelovati z vrsto drugih akterjev, izobraževati, komunicirati in posredovati, da bi vzpostavile mostove do skupnosti in delodajalcev. Kompetenčni profili učiteljev morajo biti ustrezno prilagojeni.

Razširiti uporabo digitalnih medijev v šolah, financirati in spodbujati razvoj digitalnih medijev v izobraževanju

Evropska komisija navaja, da lahko uporaba digitalnih medijev obogati priložnosti za spodbujanje raznolikosti v izobraževanju. Kot izhaja iz poročil partnerjev, naraščajoča raznolikost učencev pogosto presega obseg tega, kar lahko posamezni učitelji naredijo za izvajanje predmeta v skladu s potrebami in značilnostim posameznega otroka tujca (npr. uporabo in vzdrževanje kompetenc v izvornem maternem jeziku za gradnjo znanja pri predmetih iz področja naravoslovja le redko lahko izvajajo učitelji države gostiteljice). Digitalni mediji lahko zagotovijo navodila ob katerem koli času in v katerem koli kraju. Digitalni mediji kot takšni so lahko močno orodje pri zmanjševanju pomanjkljivosti in dilem. V Sloveniji je uporaba takšnih večjezičnih digitalnih medijev zaenkrat daleč od običajne prakse. Usmerjena prizadevanja za priznavanje učenja in tudi rezultatov s pomočjo uporabe digitalnih medijev bi lahko bila močna spodbuda za njihovo širšo uporabo.

5 Dobre prakse

V okviru projekta smo zbrali več kot 60 dobrih praks iz področja. Prakse so podrobneje opisane v sinteznem poročilu projekta. Tri spodaj navedene prakse je partnerstvo identificirano kot posebej zanimive:

- InMigraKids (NEMČIJA): Celovit koncept za medkulturno odpiranje šol in sodelovanje s starši. InMigraKids vključuje vrsto prostovoljnih jezikovnih mediatorjev (mediatorji 'pokrivajo' več kot 30 različnih jezikov), ki nudijo pomoč v komunikaciji med šolo in starši.
- Romski pomočnik (SLOVENIJA): Izobraženi romski pomočniki pomagajo otrokom pri premagovanju čustvenih in jezikovnih ovir ter predstavljajo neke vrste most med vrtcem, šolo in romsko skupnostjo.
- Cactus projekt (ITALIJA): Digitalno učenje in e- učbeniki v poenostavljeni italijanščini za osnovnošolske predmete (5- 9 razred). Namen pristopa je olajšati učencem učenje predmetov v OŠ ter jim omogočiti, da preko tematsko specifičnega učnega gradiva lažje usvajajo snov v italijanskem jeziku.

Romski pomočniki so zagotovo dobra praksa v Sloveniji, vendar pa delovno mesto še vedno ni sistematizirano (trenutno temelji na projektu).

Vključevanje priseljencev v slovenski izobraževalni sistem podpira vrsta dobrih praks, ki pa so pogosto del projektov ali del šolskih pobud (npr. projekti, ki spodbujajo usposabljanja učiteljev, projekti s šolskimi multiplikatorji, dodatne ure slovenskega jezika, vrsta 'obogatitvenih' dejavnosti za otroke migrante). V Nemčiji se je uveljavila kvalifikacija za učitelja nemščine kot drugega/tujega jezika, kar bi morala postati praksa tudi v Sloveniji. Na splošno je potrebno na tem področju najti bolj sistemske rešitve.

Glede na dosedanje ugotovitve menimo, da bi bilo potrebno v Sloveniji v prihodnje spodbujati naslednje izbrane prakse:

Učenje jezika države gostiteljice v okviru vseh osnovnošolskih predmetov (od 5. do 9. razreda) s pomočjo uporabe digitalnih medijev - primer projekt Cactus, Italija. Zaradi omejenega besedišča in nezadostnega obvladovanja jezika države gostiteljice se otroci migranti srečujejo s težavami pri učenju predmetov kot so npr. geografija, zgodovina, matematika.... Poleg pobude po večjem številu ur slovenskega jezika (ure uradno temeljijo na odločitvi ministrstva; vendar učenje slovenskega jezika poteka tudi v okviru različnih projektov ali kot del šolskih pobud), bi lahko pobude kot je Cactus, predstavljale dodaten pristop k zagotavljanju boljših rezultatov/uspehov otrok migrantov (slabo znanje jezika države gostiteljice, ki ga otrok še ne obvlada, je glavni dejavnik tveganja za neuspeh posameznika).

Praksa **InMigraKid** s skupino usposobljenih mediatorjev z migrantskim ozadjem (materni govorniki) in organizacija delavnic in razprav za starše otrok migrantov je tudi zelo dobra praksa, ki bi jo bilo potrebno promovirati v slovenskem šolskem sistemu, predvsem zato, ker so v Sloveniji prevajalci zagotovljeni s strani ministrstva le v primeru, ko so potrebni 'uradni' dogovori med šolo in starši. Tovrstni pristop lahko uporabijo tudi druge slovenske organizacije, ki delajo z migranti.